Konstitutionsutskottets betänkande

1977/78:6

med anledning av motion om proportionella val till statliga nämnder m. m.

I detta betänkande behandlas motionen 1976/77:1001 av Martin Olsson (c). Över motionen har Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet avgett yttrande.

Motionen

I motionen hemställs att "riksdagen hos regeringen begär utredning och förslag om rätt till proportionellt val vid kommunfullmäktiges och landstings utseende av ledamöter i statliga och liknande nämnder och styrelser".

Motionären anför bl. a. att en avsevärd utvidgning av rätten till proportionellt val föreslås i propositionerna om Kommunal demokrati, ny kommunallag m. m. (prop. 1975/76:187) och om Minskad statlig detaljreglering av kommunerna m. m. (prop. 1976/77:1). Även efter genomförandet av förslagen i dessa propositioner saknas emellertid rätt till proportionellt val i kommunfullmäktige och landsting av ledamöter i statliga och liknande nämnder och styrelser. Vid landstingens val av länsstyrelsernas förtroendemannastyrelser stadgas dock att proportionellt val skall kunna tillämpas.

Motionären anser att när betydande enighet råder om utvidgning av rätten till proportionell fördelning av uppdrag i kommunala organ, finns inte anledning att behålla en i varje fall teoretisk möjlighet för en majoritet att ta alla av resp. kommun eller landsting utsedda ledamöter i styrelser och nämnder av statlig karaktär. Samma motiv finns för allsidig representation i dessa organ som i de egentliga kommunala nämnderna. Rätten till proportionellt val bör utvidgas till att omfatta dessa organ genom ändringar i de författningar som reglerar dessa organ eller genom att införa en bestämmelse i kommunallagen om möjlighet till proportionellt val vid alla val som förrättas av kommunfullmäktige och landsting.

Nuvarande förhållanden

I 2 kap. 23 § av den nya kommunallag (1977:179) som antogs av riksdagen våren 1977 (prop. 1975/76:187, KU 1976/77:25) regleras förfarandet vid de val som skall förrättas av kommunfullmäktige och landsting och som avser olika kommunala organ samt styrelser för kommunala bolag och stiftelser. Enligt denna bestämmelse skall valet vara proportionellt, om det begärs av en minoritet av viss storlek. Jämfört med tidigare innebär bestämmelsen att möjligheten till proportionellt val utvidgats till att omfatta samtliga kommu-

nala och landstingskommunala nämnder och beredningar. Ny är också bestämmelsen att den proportionella valmetoden skall kunna användas när kommunfullmäktige eller landsting skall utse styrelseledamöter och revisorer i företag som ägs av kommun eller landstingskommun.

Landstingen fungerar enligt en rad författningsbestämmelser som valkorporationer vid val av ledamöter och suppleanter i vissa offentliga organ. För närvarande finns möjlighet till proportionellt val reglerad i författning beträffande landstings val av

- nämndemän i fastighetsdomstol
- nämndemän i hovrätt
- nämndemän i kammarrätt
- nämndemän i länsskatterätt, fastighetstaxeringsrätt och länsrätt
- ledamöter i länsstyrelse
- vissa ledamöter i polisstyrelse
- vissa huvudmän i sparbank

Däremot saknas motsvarande författningsföreskrifter när det gäller landstingsval av

- vissa ledamöter i allmän försäkringskassas styrelse
- vissa ledamöter i allmän försäkringskassas pensionsdelegation
- vissa ledamöter i inskrivningsnämnd
- ledamöter i jury i tryckfrihetsmål
- vissa ledamöter i lantbruksnämnd
- vissa ledamöter i länsnykterhetsnämnd
- vissa ledamöter i länsskolnämnd
- ledamöter i länsvägnämnd
- vissa ledamöter i skogsvårdsstyrelse
- vissa ledamöter i vuxenutbildningsnämnd

Även kommunfullmäktige väljer ledamöter och suppleanter till vissa organ av motsvarande slag. Författningsbestämmelse om möjlighet till proportionellt val torde f. n. saknas endast vid val av lokal och särskild taxeringsnämnd, trafiknämnd och försäkringsnämnd.

Ett regeringsförslag om rätt till proportionellt val vid val av taxeringsnämnd har tidigare aviserats av budgetministern (frågesvar till Martin Olsson (c) den 18 januari 1977). Förslaget kommer enligt uppgift från budgetdepartementet att föreläggas riksdagen under hösten 1977.

Remissyttranden

Landstingsförbundets styrelse delar motionärens uppfattning att det från allmän demokratisk synpunkt är synnerligen betydelsefullt att rätten till proportionell fördelning av kommunala uppdrag blir mer omfattande. Samma synsätt har kommit till uttryck i flera tidigare remissyttranden från

förbundet i olika ämnen med anknytning till den nu aktuella frågan. Förbundsstyrelsen tillstyrker följaktligen motionärens förslag men fäster uppmärksamheten på svårigheten att uppnå fullständig proportionalitet i de fall där ledamöter i ett visst organ utses av flera valkorporationer.

Svenska kommunförbundets styrelse har inte någon erinran mot bifall till motionen.

Utskottet

I motionen 1976/77:1001 begärs utredning och förslag om rätt till proportionellt val vid kommunfullmäktiges och landstings utseende av ledamöter i statliga och liknande nämnder och styrelser. Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet har i remissyttrande tillstyrkt motionen.

Liksom Landstingsförbundet instämmer utskottet i motionärens uppfattning att det från allmän synpunkt är betydelsefullt att rätten till proportionell fördelning av kommunala uppdrag blir mer omfattande. Som framhålls i motionen har det genom den nya kommunallagen (1977:179) skett en avsevärd utvidgning av rätten till proportionellt val i kommunfullmäktige och landsting. Numera är denna rätt föreskriven för valen till samtliga kommunala och landstingskommunala nämnder och beredningar. Även när kommunfullmäktige eller landsting utser styrelseledamöter och revisorer i företag som ägs av kommun eller landstingskommun skall den proportionella valmetoden kunna användas.

Mot denna bakgrund finner utskottet det naturligt att rätt till proportionellt val också skall finnas i de fall då kommunfullmäktige eller landsting utser ledamöter i styrelser och nämnder av statlig karaktär. Liksom Landstingsförbundet vill dock utskottet fästa uppmärksamheten på svårigheten att uppnå fullständig proportionalitet i organ som inte helt utses av en och samma valkorporation.

Utskottet hemställer

att riksdagen bifaller motionen 1976/77:1001.

Stockholm den 4 oktober 1977

På konstitutionsutskottets vägnar
KARL BOO

Närvarande: Karl Boo (c), Hilding Johansson (s), Anders Björck (m), Bertil Fiskesjö (c), Torkel Lindahl (fp), Sven-Erik Nordin (c), Ove Karlsson (s), Lars Schött* (m), Bengt Kindbom* (c), Yngve Nyquist (s), Britta Hammarbacken (c), Wivi-Anne Cederqvist (s), Kerstin Nilsson (s), Marianne Stålberg (s) och Gusti Gustavsson (s).

* Ej närvarande vid justeringen.

GOTAB 55766 Stockholm 1977